

ATATÜRK, MİLLÎ MÜCADELE VE TÜRK DÜNYASI

EROL KÜRKÇÜOĞLU*

Ebediliğe inanmayanlar ebedî eserler ortaya koyamazlar. Ebediliğe inanmış ve ebedî yaşamaya azmetmiş, her eserini ve her müessesesini bu ölçü ile vücuda getirmiş olan Türklerin, ebedilik ülküsünden de bütünüyle ebedî ve ezeli bir *"Türkiye Cumhuriyeti"* devleti doğmuştur. Türkün tarihinde Türk devleti, Türk milleti ve Türk vatani ebedilik ülküsüyle donanmış yüce değerlerdir.

79 yıl önce Atatürk 19 Mayıs 1919'da Samsun'da emperyalist Hristiyan alemi karşısında başlattığı Millî Mücadele'yi, Türk milletinin birlik ve beraberliğinin eseri ve milletimizin, hür, bağımsız yaşama azim ve iradesinin zafiri olarak tanımlamaktadır. *"Millî Mücadele'yi yapan doğrudan doğruya millet kendisidir, millet evlatlarıdır"* diyen M. Kemal, bu kutsal mücadele çerçevesinde Türk milletinin büyüklüğünü ve üstlendiği tarihî misyonunu dile getirmiştir.

Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı gün, yani 30 Ekim 1918'de M. Kemal Paşa *"Yıldırım Orduları Grup Komutanlığı"*na tayin edilmişti. Paşa pek ümitsiz görünmüyordu. Ona göre, emri altındaki ordular takviye edildiği takdirde, bütün felakete rağmen Türkün sesini duyurması mümkündü. Mütareke hükümlerini Adana'da iken öğrenen M. Kemal, bu hükümler aynen uygulandığı takdirde bütün vatanın işgal ve istila edilebileceğini gerekenlere anlatmaya çalışıyordu. O, Mondros Mütarekesi'ne göre İskenderun ve Musul'un işgal edilmemesi gerektiğine dikkati çekiyordu.

Mondros Mütarekesi'nin metni eline geçtikten iki gün sonra yakın dava arkadaşlarından A. Fuad Cebesoy'a *"Bu anlaşmanın Türklerin yok edilmesini hedef aldığını, Türklerin kurtuluşunun bir tek yolu kaldığını, bunun da ordunun desteğiyle millî şuurun uyandırılması olduğunu, bu yüzden Anadolu'ya geçerek Türk milleti ile birlikte hareket edilmesi gerektiğini"* anlatmıştır.

* Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı.

Gerçekten de Atatürk Millî Mücadele'ye Türk milleti ile başlamış, milleti ile devam etmiş ve inkılâpları da çok sevdiği Türk milleti ile gerçekleştirmiştir. Atatürk Anadolu'ya millî bir lider olarak çıktı. İstiklâl Savaşında milleti aynı ideal etrafında toplamak için millî ideolojiyi kullandı. Millî birliği sağlamak için bütün harekete millî damgasını vurdu. Mücadele yani, başlatılan savaş millîdir. Bu mücadelenin siyasî programı olan Misak-ı Millî ile varılmak istenilen sınırlar da millîdir. Hareketin enerji merkezi olmak üzere kurulan Kuva-yı Milliye, Temsil Heyeti, TBMM gibi teşekküller de millîdir.

Eski kadıaskerlerden biri Atatürk'ü şöyle tanımlamaktadır: *"Tarihimizde bunun kadar büyük bir psikolog tanımıyorum. Milletimizin ruhunu avucunun içi gibi biliyor. Zira hiçbir fert mensup olduğu milletle onun kadar kaynaşmış birleşmemiştir. Milletin bütün ızdıraplarını, kendi vücudunda hissetmiş, milletin ne istediğini neyi istemediğini, ne düşünüp neden şikayet ettiğini kendi beyninin hareketlerinde ve kendi vicdanının fevaranlarında keşfedip anlamıştır."*

Türk milleti gerçeğinden hareket eden M. Kemal, Millî Mücadele'nin hareket noktası olan Samsun'da diyor ki: *19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktığım vakit elimde hiçbir maddî güç yoktu. Fakat Türk milletinin asaletinden kaynaklanan ve benim vicdanımı dolduran manevî bir güç mevcuttu. İşte Kurtuluş Savaşı'nı Türk milletinin bu manevî gücü sayesinde kazandım"* ifadesinde görüldüğü gibi, Türk milletine inanarak başarıya ulaşım, felsefesini esas almıştır.

Atatürk giriştiği mücadelenin başında dayanacağı fikirleri çok iyi seçmişti. Samsun'a ayak basmasıyla başlayan büyük yolculuğun daha ilk adımı, 22 Mayıs 1919'da İstanbul'a Sadaret Makamı'na gönderdiği bir raporda aynen şöyle diyordu:

"Millet yekvücut olup hakimiyet esasını, Türklük duygusunu kendine hedef seçmiştir."

Bu tek cümlenin içine Millî Mücadele'nin dayanacağı üç temel ilke sığdırılmıştı: 1- Milletin birleşmesi, 2- Milletin egemenliği, 3- Türk milliyetçiliği.

Ayrıca bu raporda: Samsun bölgesindeki asayişsizliğin sebebinin Rumlardan kaynaklandığını, Türklüğün yabancı mandasına ve kontrolüne tahammülü olmadığını, Yunanlıların İzmir'i işgale hakları bulunmadığını bildirmektedir.

M. Kemal, 28 Mayıs 1919'da Havza'da bütün memlekete, kumandanlarla, mülki amirlere; millî teşkilat kurmaları, İzmir'in işgalinin haksız bir işgal olduğunu dünyaya duyurmak için miting tertip etmeleri yolunda bir tamim göndermiştir. Memleketin her köşesinde İzmir'in işgaline tepki olarak mitingler tertip edildi. İstanbul'da Sultanahmet ve Fatih'te olmak üzere 6, Anadolu'nun çeşitli şehir ve kasabalarında da toplam 96 miting tertip edildi.

İzmir'in işgali bütün yurttaki olduğu gibi Erzurum'da da büyük bir heyecan uyandırmıştı. Vilâyet-i Şarkkiye Müdâfaa-i Hukûk-u Millîye Cemiyeti Erzurum Şubesi mensupları 18 Mayıs 1919'da bir miting düzenlemiştir. Mitingte konuşan Cevat Dursunoğlu Bey, İzmir'in işgalinin bir başlangıç olduğunu, bir gün sıranın Erzurum'a geleceğini, Osmanlı ülkesinin bir parçası sayılan İzmir'in Türk ve Yunanlılardan birine mezar olmadıkça diğerine verilmeyeceğini ifade etmiştir.

"*Milletin istiklâlini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır*" ilkesi ile 22 Haziran 1919'da Amasya Tamimi'ni yayınlayan M. Kemal bu tamimle Türk milletinin millî hakimiyetini eline alması için bir davetiye göndermiştir. Türk inkılâp tarihinde Amasya Tamimi, hukukî ve siyasî önemiyle yeni Türk devletin kuruluşunu hazırlayan bir temel vesika olması bakımından da özel bir değer ifade etmektedir.

M. Kemal yanındaki dava arkadaşlarıyla birlikte 3 Temmuz 1919'da Erzurum'a gelir. Millî birliğe gidişin ve sadece Doğu Anadolu Bölgesi halkının değil, tüm vatanın M. Kemal etrafında bütünleşmesinin ilk büyük tezahürü 78 yıl önce bu tarihî şehirde görülmüştür. Herkesten önce 1919 Türkiye'sindeki şartları millî duyarlılıkla tesbit eden Büyük Atatürk, memleketin çeşitli bölgelerinde kurulan millî teşkilatlar arasında Erzurum'u seçerek buradaki teşkilatın başına geçmesi, Erzurum insanına duyduğu bağlılığı, güven duygusunun bir ifadesi olduğu tarihî bir hakikattir.

8 Temmuz gecesi Sadaret Makamı'na istifasını veren M. Kemal, "*bundan böyle milletin sinesinde bir fert gibi çalışacağını*" bildirmiş ertesi gün de Erzurum insanı tarafından büyük bir teveccühle Vilâyet-i Şarkkiye Heyet-i Fa'ale Reisliği'ne getirilmiştir.

Birkaç gün sonra M. Kemal Paşa, 15. Kolordu Komutanı Kazım Karabekir Paşayı Kolordu Karargahında ziyaret eder. Bu ziyaret esnasında Karabekir Paşa, M. Kemal'e "*bundan sonra Kolordum ve ben emirlerinizi yerine getirmeği bir şeref bileceğiz*" diyerek Türk insanının yanı sıra Türk or-

dusunun da M. Kemal'in yanında yer aldığını belirtmiştir. Bu an hem M. Kemal'in hem de Millî Mücadele tarihinin kader tayin edici bir anıdır.

Erzurum Kongresi; Millî hakimiyet fikrinin yanı sıra, millî birlik ve beraberlik anlayışının vatan sathında yaygınlaştırılması, millî ve müstakil devlet fikrinin ilelebed yaşatılması gibi millî hedefleri gerçekleştirmiştir.

Müstakil devlet fikri, Türk milleti için babadan oğula geçen bir fikrî mirastır. Eğer bu geçmişte olmasaydı 1918'in yenilmiş Türkü 1923'ün muzaffer Türkü olamazdı. Erzurum Kongresi'nde M. Kemal'in önderliğindeki hareket şimdiye kadar ne Türkiye'de ne de başka bir doğu ülkesinde uygulanmamış biçimde milletin bağrından çıkmış bir çoğunluk hareketi olmuştur. Erzurum Kongresi bir çeşit yasama gücünü kullanmış, M. Kemal'in başkanlığını yaptığı Heyet-i Temsiliye ise onun yürütme organı şeklini almıştır.

4 Eylül 1919'da Sivas Kongresi toplanmıştır. Sivas Kongresi o ana kadar kurulan bütün cemiyetleri, kongreleri "*Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukûk Cemiyeti*" adı altında birleştirilerek Millî Mücadele'yi bütün vatana maletti. Kongrece seçilen Heyet-i Temsiliye, bütün vatani temsil etmek yetkisiyle genişletildi. Ayrıca Kongrede Misak-ı Millî'nin esasları kabul edildi.

Sivas Kongresi'nden bir hafta sonra Sivas'a gelen Amerikalı General Harbord, M. Kemal ile bir görüşme yapar. Bu görüşmede Harbord ile M. Kemal arasında şu ilginç konuşma geçer. Harbord, M. Kemal'e sorar:

- Memleketinizi kurtarmak için muazzam bir girişim içerisindeyiz; ama paranız var mı, silahınız var mı?

- Hayır, şu anda bunların hiçbiri yoktur.

- O halde girişiminiz umutsuz, hattâ tehlikeli bir macera değil mi?

- Hayır, bugün olmayan paramız olacak, bulunmayan silahlar bulunacak, mevcut olmayan ordu yaratılacak.

- Ama nasıl?

- Şöyleki, bir millet topyekün kurtulmağa karar verir de harekete geçerse onun hürriyetini ve bağımsızlığını elde etmesini engelleyecek bir güç dünyada yoktur.

M. Kemal 1919'un Ekim ayında Kongrelerden sonra Amasya'ya gelmiştir. Burada Ruşen Eşref ziyaretine gelir. Birlikte bir pazar yerine giderler. Halkın üstü başı, hali perişandır. Amasyalılar M. Kemal Paşaya yakınlık gösterirler. Büyük Önder, Ruşen Eşref'e dönerek şöyle der:

"Böyle milletten nasıl ayrılırsın? Bu palasparelerin içinde perişan gördüğün insanlar yok mu? Onlarda öyle yürek, öyle cevher vardır ki, olmaz şey!... Çanakkale'yi kurtaran bunlardır. Kafkasya'da, Galiçya'da şurada burada aslanlar gibi çarpışan, mahrumiyete aldırmayan bunlardır."

Temsil Heyeti Mustafa Kemal ile birlikte 27 Aralık'ta Ankara'ya gelir. Aynı gün Ankara Gazetesi halkın yürekte gelen duygularına tercüman olarak çok heyecanlı bir makale yayınlamak suretiyle Temsil Heyetini şu satırlarla selamlar.

"Bu günümüzü yaratan güneşin fecri Erzurum'da doğdu. Sivas'ta yükselerek bütün milleti aydınlattı. Her yer, her nokta o hakikat güneşine kalbini, ruhunu açtı. Türklük alemi baştan başa yekpâre bir nur kesildi."

Yeni Türk devletinin millî yemini, bağımsızlık bölgesi ve Türkiye'nin millî sınırlarını belirleyen Misak-ı Millî 17 Şubat 1920'de tüm dünyaya ilan olundu. Misak-ı Millî ile tesbit edilen ilkeler yalnız Millî Mücadele yıllarında değil, ondan sonraki devrede de Türk dış politikasının temelini teşkil etmiştir.

Misak-ı Millî'nin kabul edilmesinden günümüze kadar, Misak-ı Millî sınırları dışında kalan ve ilgili devletlerle aramızda siyasî sorunlar olarak Türkiye Cumhuriyeti devletinin dış siyasetinin esaslarını teşkil eden; Kıbrıs, Boğazlar meselesi, Musul, Hatay, Ege ve Oniki Adalar, Batı Trakya gibi millî problemlerimizin bir kısmı Atatürk zamanında izlenen akılcı politika ve Türk devletinin millî menfaatları gözetilerek çözülmüştü. Musul ve Batı Trakya, Oniki Adalar Misak-ı Millî sınırları içinde olduğu halde bu tarihlerde karşımızda oluşan Hristiyan ittifakı yüzünden maalesef bugün millî sınırlarımızın dışında kalmıştır. Boğazlar ve Hatay meselesi de Atatürk'ün sağlığında çözümlenerek Misak-ı Millî sınırları kapsamına alınmıştır.

16 Mart 1920'de İstanbul'un fiilen işgali ve son Osmanlı Mebuslar Meclisi'nin dağıtılması üzerine, M. Kemal Temsil Heyeti Başkanının kendisine tanıdığı hak ve yetkilerle 23 Nisan 1920'de TBMM'ni açtı. Bu meclisin yapısı, yaptığı hizmetler, üstlendiği tarihî sorumluluk itibarıyla bugün Türkiye Cumhuriyeti devletinin varlığının yegane sebebidir. Şöyle ki:

- Bu meclis her şeyden önce, millî bir meclistir.

- Meclis; idealist, demokratik bir meclistir. Bu meclisin tek bir programı vardır, o da Misak-ı Millî'yi gerçekleştirmektir.

- Olağanüstü hal meclisiydi. Yasama, yürütme, yargı kuvvetini üzerinde toplamıştı.

- Fedakar bir meclisti. Milletvekilleri kendi maddî imkanları ve binbir türlü sıkıntılar çekerek Ankara'ya gelmişlerdir. 8 ay maaş almadan çalışan milletvekilleri bir yıl sonra 100 lira olan maaşlarının % 20'sini bütçe açığını kapatmak için yine devlete vermek zorunda kalmışlardı. Meclis gaz lambası ışığında çalışmalarını sürdürerek önemli tarihi kararlar alan bir meclisti.

- Kahraman bir meclisti. Bu meclis bir yandan cepheleri idare ederken, öte yandan bağımsız bir Türk devletinin temellerini atmaya çalışıyordu. Sakarya Savaşı esnasında top seslerinin Ankara'dan duyulması üzerine meclisin Kayseri veya Sivas'a taşınması fikri ortaya atılınca, Erzurum mebusu Mustafa Durak Beyin aşağıdaki sözleri meclisin heyecan ve ruhuna tercüman olmuştur:

"Ordu şehir bekçisi değil, istiklâl bekçisidir. Nerede canı isterse savaşı orada yapar." Gerçekten de Durak Bey ve arkadaşları bu vatansaver çıkışları ile M. Kemal'in yanında yer almışlardı. Kendisi bizzat Sakarya Savaşı'na katılarak "Sakarya" soyadını almıştır. Türk siyasi ve demokrasi hayatında önemli bir yere sahip olan, ilk meclis özetle Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran, yaşatan ve ona yön veren, fikirleriyle, ilkeleriyle bu devleti ayakta tutan bir meclisti.

Samet Ağaoğlu *Kuva-yı Milliye* adlı eserinde babası Ahmet Ağaoğlu ile ilgili bir hadiseyi naklederken bu meclisin üstlendiği tarihî misyonu da açık bir şekilde ifade etmeğe çalışmıştır.

1921 yılında Basın-Yayın Genel Müdürü olan babam şu hadiseyi her zaman anlatırdı.

O yıl Ankara'ya gelen yabancı bir yazar galiba bir İngiliz gazetesine çekilmek üzere şu şekilde bir telgraf yazıyor ve postahaneye yolluyor:

"Ankara dağlar arasında bir bataklıktır. Bu bataklığın içinde bir yağın kurbağa başlarını havaya kaldırmış, durmadan ötüp durmakta ve dünyaya meydan okumaktadır."

Gazetecilerin verdikleri haberlere ait dışarı giden bütün telgraf ve mektuplar Basın-Yayın Genel Müdürü'nün sansüründen geçerci. Bu telgrafi da babama getiriyorlar, alıyor ve şöyle değiştiriyor:

"Ankara, Anadolu'nun ortasında çorak, bakımsız ve kerpiç evlerden oluşan küçük bir şehirdir. Bu şehirde bir avuç kahraman medenî Avrupa'nın zu-

lüm ve istibdadına karşı isyan ederek millî istiklallerini korumaya çalışmaktadırlar."

İngiliz gazetecinin "*bir yağın kurbağa*" diye alay etmeğe cüret ettiği bu kahramanlar bir yıl sonra ordularını Akdeniz'e doğru yıldırım hızıyla koşturdukları zaman aynı gazeteciler Türk Başkumandanı ordularına, 'İlk hedefiniz Akdenizdir ileri!' emrini verdiklerini yazmak zorunda kalmışlardır.

26 Ağustos 1071'de Sultan Alparslan "*Anadolu benim ve milletimin vatanı olacaktır. Onlara yeni bir yurdun kapısını açıyorum. Size öyle bir vatan aldım ki ebediyen sizin olacaktır*" idealiyle Haçlı dünyasına karşı savaşmış ve zafere ulaşmıştır.

26 Ağustos 1922'de Gazi Mustafa Kemal Paşa "*Alparslanların milletine hediye ettiği bu aziz vatanı Megalo-İdeacılara bırakmam. Anadolu benim öz vatanımdır*" diyerek, Yunanlıları mağlup etmiş ve zafere ulaşmıştır.

Zaferin Başkumandanı Gazi Mustafa Kemal Paşa, "*Türk vatanını fethetmek fikrini, Türkü esir etmek hayalini umumî, maşerî bir fikir haline koymaya çalışanların da layık oldukları akibetten kurtulamamış olduklarını gözlerimizle gördük. ... Bu adamlar düşünmelidirler ki, bir memleketi zabt ve istila etmek, o memleketin sahiplerine hakim olmak için yeterli değildir. Bir milletin ruhu zabt olunmadıkça, bir milletin azim ve iradesi kırılmadıkça, o millete hakim olmanın imkanı yoktur*" diyerek Millî Mücadele'yi özetlemeye çalışmıştır.

Mustafa Kemal'in liderliğinde başlayan Türk Millî Mücadelesi, millî bir Türk devleti meydana getirmeyi hedef seçmişti. Öncelikle vatanın bütünlüğü, milletin bağımsızlığının elde edilmesi için siyasî ve askerî zaferler elde edilmiştir. Yunan orduları I. ve II. İnönü'de, Sakarya'da ve Başkomutanlık Meydan Savaşlarında mağlup edilerek Anadolu'nun batı toprakları, Yunan işgalinden ve mezaliminden kurtarılmıştır. Yine Doğu Anadolu Bölgesi'nde de TBMM orduları, Ermenilere karşı elde ettikleri askerî başarılarla Doğu Anadolu için mevcut olan Rus ve Ermeni emellerine son vermiştir. TBMM önemli siyasî anlaşmaları da ilgili devletlerle imzalayarak Türkiye Cumhuriyeti devletinin bağımsız bir devlet olması idealini gerçekleştirmiştir. Şöyleki; 3 Aralık 1920'de Ermenilerle Gümrü Anlaşması, 16 Mart 1921'de Sovyet Rusya ile Moskova Anlaşması, 13 Ekim 1921'de Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan'la Kars Anlaşması, 21 Şubat 1921'de Afganistan ile Barış Anlaşması, 20 Ekim 1921'de Fransızlarla Ankara Anlaşması, 11 Ekim 1922'de

Mudanya Mütarekesi ve 24 Temmuz 1923'te de Lozan Anlaşmalarını yapmıştır.

Atatürk siyasî ve askerî zaferlerle bağımsız Türk devletinin temellerini atarken, diğer taraftan ortaya koyduğu ilkeleri ve gerçekleştirdiği inkılapları ile Türkiye Cumhuriyeti devletini modern, millî bir devlet haline getirmiştir. Atatürk, *"En medenî ve refah seviyesi yüksek bir millet olarak varlığını yükseltmek ideali"* devlet hayatımızın, fikir hayatımızın ve ekonomik hayatımızın dinamik amaçları olarak kabul etmiştir.

Atatürk Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini millî kültür olduğunu sık sık dile getirmiştir. Çünkü millet kültür birliği demektir. Kültür birliği olan cemiyet demektir. Şu halde millî devlet millî kültüre dayalı devlet demektir. Millî devlet millî kültürü koruyan, geliştiren ve yücelten, millî hayatın bu vasat içinde gitmesini temin eden böylece ferde ve millete hakiki saadet yolunu açan organizasyon demektir. Atatürk gerçekte millî kültüre dayanan bir zihniyet inkılâpçısıydı. O *"Türk milleti utanmak için değil, iftihar etmek için yaratılmış bir millettir"* diyerek *"Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır"* ilkesinden hareket ederek 15 Nisan 1931'de TTK ve 12 Temmuz 1932'de de TDK'nu kurdurmuştur.

Atatürk; siyasî, hukukî, eğitim ve iktisadî alanda da inkılaplar gerçekleştirmiştir. 1 Kasım 1922'de saltanatu kaldırmış, 29 Ekim 1923'te cumhuriyeti ilan etmiş, 3 Mart 1924'te halifelîği kaldırmış, yine aynı tarihte eğitim-öğretimi birleştirmiş, 20 Ocak 1921'de Teşkilât-ı Esâsiyye Kanûnu, 20 Nisan 1924'te de II. Teşkilât-ı Esâsiyye kabul edilmiş, çok partili hayata geçilmiş, 1 Kasım 1928'de de Harf İnkılâbını gerçekleştirmiştir, 17 Şubat 1923'te I. Türk İktisat Konresini toplamıştır.

Millî Mücadele hareketinden başarıyla çıkan Türk devleti, Lozan Anlaşması'nı I. Dünya Savaşı'nın galip devletleri ile eşit şartlarda imzalamış ve milletlerarası alanda bağımsız bir devlet olarak yerini almıştır. Türkiye Cumhuriyeti 18 Temmuz 1932'de Milletler Cemiyetine üye olarak kabul edilmiş, 9 Şubat 1934'te Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya ile Balkan Antantı'nı, 8 Temmuz 1937'de Türkiye, İran, Irak, Afganistan devletleri arasında Sadabat Pakı'nı, 20 Temmuz 1936'da da Boğazlarda Türk hakimiyetini gerçekleştiren Montrö Antlaşması'nı imzalamıştır. Yine Büyük Önderin diplomasi alanında gösterdiği gayretli çabalar neticesinde Hatay anavatanına katılmıştır. Hatay Türklüğünün esareti karşısında Atatürk daha 1923'te Adana'ya yaptığı bir seyahatte kendisini siyah bayraklarla karşılayan

Hataylılara *"Kırk asırlık Türk yurdu yabancı elinde bırakılamaz"* diyerek, Hatay'ın anavatana katılma mücadelesini daha o tarihlerde başlatmıştı. Türkiye'nin imzaladığı Lozan Antlaşması'ndan sonra Hatay Türkleri Fransız esaretinden kurtulmak için millî mücadeleye başlamışlardı. Herkesin yıllarca kendi kendisine ve yakınlarına sorduğu soru şu idi: *"Ne zaman gelecekler?"* Aslında bu sorular 1990 tarihine kadar işgal altındaki bütün Türklük bölgelerinde sık sık duyulan ve işitilen sözlerdi.

Ey Türk çabuk sen gel, sen!

Türkiye'de şapkanın kabulünden sonra Hatay'da ne zaman gelecekler? sorusunu soran bir ihtiyara *"Amca Türkler buraya gelirlerse sana şapka giydirecekler"* dendiği vakit, şu cevabı vermiştir: *"Oğul, oğul, onlar Luraya gelsin de ben başıma işkembe bile geçirir gezerim. Hem senin şapka dediğin şey nedir? İnsan cennete bile milletle gider. Ben dünyada esir olanın ahirette cennete gideceğine inanmam. Ben başkalarıyla cennete ne yapayım. Onlar beni anlamaz ben onları"*. Atatürk'ün sağlığında 2 Eylül 1938'de Hatay Bağımsız Cumhuriyeti kuruldu. 29 Haziran 1939'da Hatay Meclisi almış olduğu bir kararla anavatana katılmıştır.

Atatürk 1935 yılı Ekim ayında General Mac Arthur'la yaptığı bir konuşmada; Avrupa'da meydana gelecek bir savaşın galibinin, ne İngiltere ne Fransa ne de Almanya olmayacağını sadece Bolşevizm olacağını kaydediyor ve diyor ki, *"Uyanan Şark milletlerinin zihniyetlerini mükemmelen istismar eden, onların millî ihtiraslarını okşayan ve tahrik etmesini bilen Bolşevikler, yalnız Avrupa'ya değil, bütün Asya'ya tehdit eden başlıca kuvvet halini almışlardır."*

Evet, Atatürk'ün 1935 yılındaki bu tarihî değerlendirmesini göremeyen Batılı devletler, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Bolşevizm zırhına bürünen Rusları durdurmak için, önce 17 Mart 1948'de Batı Avrupa Birliğini sonra da 4 Nisan 1949 tarihinde NATO'yu kurmak zorunda kalmıştır. 1946'da Stalin ve komünizmle emperyalist emellerini gerçekleştirmeye çalışan Rusya, bugünkü AKKA sözleşmesini tanımadığını ilan ederek Yeltsin ve Slav şovenizmiyle yayılmacı arzularını gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

İçinde yaşadığımız yüzyılda fikirleriyle ilkeleriyle ve inkılâplarıyla Türklük dünyasının yolunu aydınlatmaya devam eden Atatürk *"Türk birliğinin bir gün hakikat olacağına olan inancım tamdır. Ben görmesem bile gözlerimi dünyaya onun rüyaları içinde kapayacağım. Yarının tarihî yeni fasıllarını Türk birliği ile açacaktır. Dünya huzurunu, düzenini bu fasıllar içinde"*

bulacaktır." Büyük Atatürk'ün 1925 tarihinde ifade ettiği bu anlamlı sözler bugün hedefe ulaşmıştır. 29 Ekim 1923 tarihinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti devletinin yanısıra bugün; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Azerbaycan, Özbekistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Tacikistan, Kazakistan bağımsızlıklarını ilan ederek Türk aleminin fikrî ve gönül birleşmesini gerçekleştirmişlerdir.

Türk Kurtuluş Savaşının devam ettiği tarihlerde bile M. Kemal, yalnız Anadolu Türklüğünün değil, aynı zamanda Azerbaycan Türklerinin, Türkistan Türklerinin de geleceklere ile ilgilenmiş, onların bağımsızlık mücadelelerini desteklemiştir. Atatürk'ün Batılı emperyalistlere karşı giriştiği "*Kurtuluş Savaşı*" neticeleriyle yalnız Türk milletini ilgilendirdiği halde gayesiyle bütün dünyayı, bütün insanlığı ilgilendirmektedir. Atatürk Millî Mücadele'de yalnız Türk milletinin değil, bütün mazlum milletlerin de bağımsızlık davasını üstlenmiştir, savunmuştur. Daha 1922 yılında bunu dile getiren Mustafa Kemal, bu davayı gerçekleştirmekle yeni bir tarih yapılacağını duyurmuştur. Bu konuda diyor ki, "*Türkiye'nin bugünkü mücadelesi kendi nam ve hesabına olsaydı, belki daha kısa vadede, daha az kanlı olur ve daha çabuk bitebilirdi, Türkiye büyük ve mühim bir gayret sarfediyor. Çünkü müdafaa ettiği, bütün mazlum milletlerin, bütün şarkın davasıdır ve bu nihayete getirinceye kadar Türkiye kendisiyle beraber olan şark milletleriyle birlikte yürüyeceğinden emindir.*"

Çarlık Rusyası'nın Şubat ve Ekim ihtilâlleri neticesinde yıkılması ile 28 Mayıs 1918'de Hazar kıyılarında üç renkli bayrağa ve Mehmet Emin Resulzade, Fethali Han Hoylu, Ali Merdan Topçubaşı, Ahmet Ağaoğlu ve Nesib Yusufbeyli gibi vatansever ve milliyetçi devlet adamlarına sahip Azerbaycan Türk Cumhuriyeti kurulmuştur. Fakat bu Cumhuriyetin başkenti Bakü, Rus-Ermeni ve İngiliz işgali altında idi. Bakü'deki bu işgale son vermek ve kardeş Azerbaycan Türklerine yardım etmek düşüncesiyle, Kafkas İslâm Ordusu 15 Eylül 1918'de Bakü'deki işgale son vermiştir. Bunun üzerine Azerbacan Başbakanı verdiği demeçte şöyle diyordu: "*Türkler için asırlar boyu devam ayrılık sona ermiştir. Azerbaycan Türklerinden sonra Türkistan Türklerinin de Osmanlı-Türk orduları sayesinde kısa zamanda istiklâllerine kavuşacağını ümit ediyorum.*"

Azerbaycan Türkleri Anadolu Türklerinin yaptıkları bu yardımı hiçbir zaman unutmamışlardır. "*Ahde vefa, dosta vefa*" duygusu ile tarih sahninden silinmek istenen Anadolu'daki kardeşlerinin yardımına koşmuş ve II.

Yusufbeyli Hükümeti Aralık 1919 tarihinde M. Kemal'e para yardımında bulunmuştur.

Mehmet Emin Resulzade, 1918 yılının yazında Azerbaycan hükümetine gönderdiği bir mektupta, Osmanlı devletinin kardeş Azerbaycan hükümetine karşılıksız olarak yardım edeceğini bildirmiştir. Hattâ I. Dünya Savaşı'nın getirdiği ekonomik bunalıma rağmen Osmanlı hükümeti, Azerbaycan hükümetine iki milyon mal karşılığında, 500.000 lira da avans verilmesi ile ilgili bir anlaşma imzalanmıştır.

Müsavat Partisinin kurucusu ve 7 Aralık 1918 tarihinde açılan Azerbaycan Parlamentosu'nun Başkanı M. Emin Resulzade daha 1912 yılında, Balkan savaşları arasında dile getirdiği şu anlamlı ve dostça sözler Anadolu Türk dünyası ile Azerbaycan Türklüğü arasında münasebetlerin tarihi boyutunu ortaya koymaktadır: "*Müslümanlar, biliniz ve uyanık olunuz ki, yegane ümidiniz ve kurtuluşumuz Türkiye'nin istiklâl ve terâkkisindedir*". Azerbaycan Türklüğü ile Anadolu Türklüğü arasındaki kader birliğinin boyutunu gösteren bu ifade daha sonraki dönemlerde sevinç ve tasadaki ayrılma-zımlığın anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır.

Millî Mücadele'nin Hariciye Nazırlarından Yusuf Kemal Tengirşenk, Ruslarla anlaşma yapmak üzere 13 Aralık 1920 günü Moskova'ya hareket etmeden önce Mustafa Kemal'le bir veda görüşmesi yapar. Bu görüşmede, Yusuf Kemal Bey, Mustafa Kemal'e "Paşam, Ruslar Nahçıvan üzerinde ısrar ederlerse ne yapalım? diye bir soru yöneltir. Mustafa Kemal Paşanın cevabı gayet açık ve nettir. "*Nahçıvan Türk kapısıdır. Bu hususu nazar-ı itibara alarak elinizden geleni yapınız*" diye buyurmuştur. Mustafa Kemal'in ve Türk hükümetinin diplomatik başarısı ile Nahçıvan ve Karabağ Azerbaycan'ın himayesinde olmak şartı ile özerk cumhuriyetler olarak tanınmıştır.

M. Kemal 5 Şubat 1920'de Temsil Heyeti Başkanı olarak Kolordu Komutanlarına, Rauf ve Bekir Sami Beye, Refet Beye gönderdiği durum değerlendirmesinde ülkenin iç ve dış problemlerini ortaya koymuştur. M. Kemal bu şifrede: "*İtilaf devletlerinin Ermenistan ve Gürcistan'la bir Kafkas seddi oluşturmak düşüncesine karşılık Azerbaycan ve Dağıstan İslâm hükümetleriyle acil temasa gelerek, İtilaf devletlerinin, planına karşı kararlarını ve vaziyetlerini anlamak gerekmektedir*" diye Türk dünyasının bölgedeki siyasi vaziyetine dikkati çekmiştir.

M. Kemal'in 1 Ekim 1921 günü Ankara'da Azerbaycan Sefaretinin açılışı dolayısıyla yaptığı konuşma:

"Azerbaycan bayrağının, Türkiye bayrağının yanında, Türkiye semasında dalgalanmasını görmek bütün milletimiz için büyük bir bayramdır. Ankara'ya Yunanlıların, düşmanın bayrağı çekilmek isteniyordu. Bu fırsatı hamdolsun ki düşmanlarımız elde edemediler. Burada kardeş hükümetin, kardeş milletin bayrağını çekmekle bahtıyız. Coğrafi vaziyeti gözönüne alırsa Azerbaycan'ın Asya'daki kardeş hükümet ve milletler için bir temas ve telâkki noktası olduğu görülür. Azerbaycan'ın jeopolitik ve jeostratejik konumu çok önemlidir. Tesadüfen sağımda duvarda asılı olan şu haritanın pek güzel gösterdiği gibi, Anadolu; bütün Asya'nın bütün mazlumlar dünyasının zulüm dünyasına doğru ileri sürdüğü bir vaziyette bulunmaktadır. Anadolu bu vaziyeti ile bütün zulümlere, hücumlara, taarruzlara maruz bulunmaktadır. Anadolu müdafaasıyla yalnız kendi hayatına ait vazifeyi ifa etmiyor, belki bütün şarka yönelmiş hücumlara bir set çekmektedir.

Azerbaycan Türklerinin dertleri kendi dertlerimiz ve sevinçleri kendi sevinçlerimiz olduğundan onların muradlarına nail olmaları hür ve müstakil olarak bizi pek ziyade sevindirir" şeklindeki sözleri ile Millî Mücadele esnasında dahi, Türkiye-Azerbaycan dostluğunun bütün güzellikleriyle yaşandığına ve var olduğuna dikkati çekmektedir.

Azerbaycanlı kardeşlerimiz 30 Ağustos zaferinden duydukları coşkuyu da çeşidi vesilelerle dile getirmişlerdir:

"Son günlerde Türk ordusunun kazandığı muharebeler, düşman üzerine indirdiği büyük darbeler ve şanslı galebeler, her bir Müslüman Türkün göğsünü samimî bir sevinçle kabartıyor. Hakikaten Türk ordusunun Yunanlılar üzerine olan bu şaşaalı muzafferiyeti Türk ırkının ne kadar müstesna, ne kadar zinde olduğunu bütün dünyaya gösterdi. Türk ordusunun, bu kadar mahrumiyetler içerisinde Yunan ordusunu ezip hırpalaması bütün Müslümanları hususiyle bir candan bir ırkdan olan biz Azerbaycan Türklerini sevinçten sevince garketti."

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve sonraki yıllarda her türlü olumsuzluklara rağmen siyasi, ekonomik, eğitim ve kültür alanında millî bir politika izlendiği gibi Türk dünyasına da ilgisiz kalınmamıştır. Bu hususta Ulu Önder Atatürk'ün o gün Türk dünyasına bakışını en güzel biçimde ifade eden şu veciz sözleri görüşümü doğrulamaktadır.

"Bugün Sovyetler Birliği dostumuzdur, komşumuzdur, müttefikimizdir. Bu dostluğa ihtiyacımız vardır. Fakat yarın ne olacağını kimse bugünden kes-

tiremez. Tıpkı Osmanlı gibi, tıpkı Avusturya-Macaristan gibi parçalanabilir, ufalanabilir. Bugün ellerinde sımsıkı tuttuğu milletler avuçlarından kaçabilir. Dünya yeni bir dengeye ulaşabilir. İşte o zaman Türkiye ne yapacağını bilmelidir. Bizim bu dostumuzun idaresinde dili bir, inancı bir, özü bir kardeşlerimiz vardır. Onlara sahip çıkmaya hazır olmalıyız. Hazır olmak yalnız, o günü susup beklemek değildir. Hazırlanmak lâzımdır. Milletler buna nasıl hazırlanır? Manevî köprülerini sağlam tutarak. Dil bir köprüdür. İnanç bir köprüdür. Tarih bir köprüdür. Köklerimize inmeli ve olayların böldüğü tarihimizin içinde bütünleşmeliyiz. Onların bize yaklaşmasını bekleyemeyiz. Bizim onlara yaklaşmamız gereklidir."

Atatürk'ün ölümü üzerine Paris'teki Azerbaycan Millî Delegasyonu Başkanı Dr. Mir Yakup, 5 arkadaşı ile birlikte 12 Kasım 1938 günü T.C. Paris Büyükelçisine aşağıdaki duygulu mektubu göndermiştir. "*Büyük dahi Atatürk'ün, tarihî şeref dolu, asil milletin yetiştirdiği ve Türk ırkına has bütün büyüklük ve cesareti kendi benliğinde birleştiren, bütün Türk halklarının manevî önderi olan Atatürk'ün, ölümü dolayısıyla en heyecanlı ve kardeşçe tazimlerimizin Türk hükümetine ve Türk halkına ulaştırılmasına bütün Azerbaycan Türkleri adına rica ederiz. Onun şerefli ve ölümsüz hatırası bütün Türklerin kalbinde edebiyen yaşayacaktır ve kaybına yalnız Türkiye'de değil bütün Azerbaycan Türklerince acı acı gözyaşı dökülmektedir. Bugün yabancı boyunduruğunda, hürriyetinden mahrum olan Azerbaycan halkının bu büyük mateme istediği halde katılamayışından dolayı duyduğu muazzam acıyı anlatmak gerçekten çok zordur. Atatürk'ün ölümü üzerine damarlarında Türk kanı taşıyan bütün insanların döktükleri gözyaşlarını, duydukları büyük acıyı Azerbaycan Türkleri de yürekten paylaşmaktadır."*

Şu tarihî gerçeği hatırlatmak istiyorum: Hazar'ın sahillerinde yerleşenlerle, Akdeniz ve Karadeniz'in sahillerinde yerleşenlerin aynı ulu çınarın, "*Türkistan*"ın dalları Yüce Türk milletinin bizzat kendisi olduğu gerçeğini hiçbir zaman unutmayalım.

Atatürk yaptıkları ile biten bir insan değildir. Her kuşakta yeniden başlayan insandır. Kendi deyimi ile "*Fani vücudu toprak olduktan sonra*" dünyaya gelmiş yeni kuşakları da etkilemeye devam eden, ölümünden yıllarca sonra da fikirleriyle, eserleriyle dip diri ayakta duran, bunalım dönemlerinde milletine hala kuruluş yollarını gösteren, düşünceleri ile karanlıkları aydınlatmaya devam eden bir insandır. O, kendi vücudu ile beraber kaybolacak fani bir milletin değil, kendi manası ile millî kültürüyle beraber yaşayacak

ebedî bir milletin kurucusu olarak onun ölmez ebed-müddet eseri Türkiye Cumhuriyeti devletine bağlı, eğitim, fikir ve gönül ordusu olduğumuzu samimî ve millî duygular içerisinde ifade etmenin hazzı, gururu ve mutluluğu içerisindeyiz.

Makalemi benim hayat felsefemin tek ve değişmez gerçeği olarak kabul ettiğim şu sözlerle bitirmek istiyorum. *"Türkiye Cumhuriyeti devletinin millî meselelerinde, devletimizin bütünlüğü ve bekasında mensubu olmakla gurur duyduğum Türkiye Cumhuriyeti devletinden yana olmak en büyük fazilettir, şerefür ve erdemdir."*